

2.2 Působení práva EU ve sféře českého občanského práva hmotného a procesního a práva rodinného

Josef Fiala, Jan Hurdík, Zdeňka Králíčková, Petr Lavický, Kateřina Ronovská, Pavel Koukal, Markéta Selucká*

1) Výchozí stav práva EU na počátku řešení výzkumného záměru

Oblast občanského práva je již od 90. let předmětem intenzivních teoretických diskusí, výzkumu i praktického vývoje na úrovni EU a evropských iniciativ, jakož i národních civilistik týkajících se:

- zkoumání dalšího rozvoje evropského občanského práva a současně
- možností a limitů daných primárním právem EU a
- faktického vývoje dopadů práva EU na národní odvětví občanského práva¹.

Průběh europeizace v oblasti občanského práva v širším smyslu je vymezen cíli EU, unijními kompetencemi a reálnou praxí evropských institucí.

Občanské právo ve smyslu odvětví národních právních řádů nenáleží jako celek do oblasti společných unijních kompetencí, nýbrž je mu věnována pozornost pouze v rozsahu jednotlivých politik a jednotlivých dílčích kompetencí. Obecně lze říci, že o evropském občanském právu jako odvětví v tradičním smyslu *de lege lata* lze hovořit jen s nadsázkou, na druhé straně však tato nadsázka postupně dostává reálnou podobu v pohledu *de lege ferenda*². Rozsah výzkumného záměru je limitován časově a akcentuje realitu práva EU a práva českého. V tomto rámci se právo EU demonstruje

v oblasti občanského práva dílčími průniky do národních práv a rovněž jeho dopady jsou metodicky a především obsahově značně odlišné. Zejména z těchto důvodů je oblast práva EU, zasahující tradiční odvětví občanského práva v širším smyslu, dále rozčleněna v rámci základní osnovy do specifických oblastí s vlastní charakteristikou, k nimž patří zejména právo spotřebitelské s přesahem do smluvního, resp. deliktního práva, ochrana osobních údajů, elektronická komunikace, neziskové právnické osoby, právo duševního vlastnictví, rodinné právo a civilní proces.

Ochrana spotřebitele se dostala do popředí zájmu politiky Evropských společenství/Evropské unie již od 70. let minulého století. Základním dokumentem prosazujícím ochranu spotřebitele se stal „Předběžný program EHS o ochraně spotřebitele a informační politice“³ (1974). V dalších obdobích byla ochrana spotřebitele prosazována nevýslovně, a to na základě čl. 100 Smlouvy o založení ES v rámci regulace vnitřního trhu v oblastech, kde odlišnosti ve standardech ochrany spotřebitele představovaly překážky pro vnitřní trh.⁴ V roce 1981 přijímá Rada rezoluci⁵, ve které se zabývá zásadami, cíli a úkoly pro zajištění ochrany spotřebitele v rámci EU snažíc se vyvolat novou diskusi o ochraně spotřebitele v EU⁶.

Pojem „spotřebitel“ je v primárním právu Evropské unie užít až v roce 1986 v Jednotném evropském aktu⁷ (čl. 100a; nyní čl. 114 Smlouvy o fungování Evropské unie) a ochranu spotřebitele, jakožto samostatné téma

* Prof. JUDr. Josef Fiala, CSc., vedoucí řešitelského týmu.

Prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc., Doc. JUDr. Zdeňka Králíčková, Ph.D., JUDr. Petr Lavický, Ph.D., další řešitelé výzkumného záměru.

JUDr. Pavel Koukal, Ph.D., JUDr. Markéta Selucká, Ph.D., spoluautoři řešeného výzkumného záměru.

¹ Srov. HURDÍK, J. The system of consumer law on its way to integration into the system of private law. In *Perspectives for European Consumer Law. Towards a Directive on Consumer Rights and Beyond / Hans Schulte-Nölke; Luboš Tichý (Eds.)*. 1. Aufl. Munich: Sellier European Law Publishers GmbH, Munich, 2010. od s. 117–126, 10 s. European law, sv. 4/2010. ISBN 978-3-86653-131-4.

² Srov. FIALA, J., HURDÍK, J., HANDLAR, J., SELUCKÁ, M., VLASÁK, M. *Evropské unifikační projekty závazkového práva a české občanské právo*. Brno: Masarykova univerzita 2009, 160 stran

³ Preliminary programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy, Official Journal C 092, 25/04/1975 P. 0002–0016.

⁴ CARTWRIGHT, P. et al. *Consumer Protection in Financial Services*. 1. vydání. The Hague – London – Boston: Kluwer Law International, 1999, p. 27.

⁵ Council Resolution of 19 May 1981 on a second programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy, Úřední věstník C 133, 03/06/1981 S. 0001.

⁶ SELUCKÁ, M. Ochrana spotřebitele jako moderní trend evropského soukromého práva. In *PROMĚNY EVROPSKÉHO PRÁVNÍHO MYŠLENÍ. K odkazu profesora Vladimíra Kubeše*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5009-9, s. 177–181. 2008, Brno.

⁷ Byl podepsán 17. února 1986 v Lucemburku a 28. února 1986 v Haagu, vstoupil v platnost 1. července 1987.

politiky EU zakotvené v primárním právu EU, zavedla Maastrichtská smlouva⁸ (čl. 129a; nyní čl. 12 a Hlava XV., čl. 169 Smlouvy o fungování Evropské unie)⁹. V současné politice Evropské unie patří ochrana spotřebitele ke stěžejním prioritám a normy komunitárního práva hmotného jsou tvořeny velkým množstvím sekundárního práva (směrnice) regulujícího tuto oblast. Současně se od přelomu 2. a 3. tisíciletí stalo spotřebitelské právo odrazovým můstkem pro mnohem ambicióznější projekty unifikace smluvního práva, práva civilních deliktů a směřující výhledově k unifikaci celého evropského občanského práva¹⁰.

Právo duševního vlastnictví představuje jednu z dynamicky se rozvíjejících se oblastí komunitárního práva. K realizaci jednotného vnitřního trhu v Evropské unii totiž musí být, mimo jiné, vytvořeno prostředí příznivé pro inovace a investice. Ochrana duševního vlastnictví je tedy nezbytným předpokladem pro úspěch vnitřního trhu, neboť ekonomika založená na znalostech využívá ochranu duševního vlastnictví jako instrument sloužící k podpoře inovace a kreativity, a tím také k rozvoji zaměstnanosti a zlepšení konkurenceschopnosti.

Na počátku řešení VZ byla pravomoc i působnost Evropského společenství ke sblížení právních předpisů sloužících k ochraně duševního vlastnictví obsažena zejména v čl. 94 a 95 *Smlouvy o založení Evropského společenství* (v Niceském znění). Ve vztahu k autorům jako osobám, které kromě vytváření autorských děl rovněž provozují hospodářskou činnost nebo poskytují služby, byla pravomoc a působnost Evropského společenství obsažena také v čl. 47 odst. 2 a 55 *Smlouvy o založení Evropského společenství* (v Niceském znění). K unifikaci práva v členských zemích (tj. k přijímání nařízení) byla využívána tzv. zbytková kompetenční klauzule obsažená v čl. 308 *Smlouvy o založení Evropského společenství* (v Niceském znění).

Komunitární právo se v oblasti ochrany duševního vlastnictví rozpadá do tří subkategorií: a) **ochrana autorskoprávní**, b) **ochrana průmyslových práv**, c) **prosazování práv**. Zatímco v oblasti autorskoprávní se setkáváme výlučně s harmonizací práva ve formě směrnic, u průmyslových práv je využívána jak harmonizace (směrnice) tak unifikace (nařízení).

O **rodinném právu** se tradičně hovořilo a stále obvykle hovoří jako o právu, které reflektuje společenský, politický, ideologický, náboženský a kulturní vývoj té které země, a proto je pro harmonizaci, natož pak pro

unifikaci, nejméně vhodnou oblastí národních právních řádů.

Vzhledem ke skutečnosti, že Komise Evropských společenství zaujímá k Evropskému občanskému zákoníku zdrženlivý postoj, je na místě spíše skepse, pokud jde o *evropské rodinné právo*. Ani v dohledné době nelze očekávat žádný řízený proces opírající se o legitimaci, jehož výsledkem by byla propracovaná koncepce. Nicméně, nelze přehlédnout skutečnost, že *fakticky* dochází k pozvolnému sblížení *rodinného práva zemí Evropské unie*, a koneckonců, také *rodinného práva evropských zemí* stojících mimo Unii.

Problematikou **civilního procesu** se právo Evropské unie nikdy uceleně nezabývalo a ani dosud se mu nevěnuje komplexně. Vybírá si selektivně a zcela pragmatičticky pouze otázky dílčí povahy; regulace společných základů či obecnějších východisek chybí.¹¹

Kompetence Evropských společenství k regulaci otázek týkajících se civilního práva procesního byly zpočátku určovány článkem 220 Smlouvy o založení Evropského společenství.¹²

Spolupráci v oblasti justice poté upravila ve třetím (mezivládním) pilíři Maastrichtská smlouva o Evropské unii z roku 1992, avšak bez většího praktického dopadu.¹³ V roce 1997 byla uzavřena Amsterodamská smlouva, jež si za jeden z cílů vytýčila vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a spravedlnosti. Od roku 1999, kdy tato smlouva vstoupila v platnost, byla justiční spolupráce v civilních věcech přesunuta do prvního (komunitárního) pilíře. Klíčové ustanovení představoval čl. 65 Smlouvy o založení Evropských společenství, jenž umožnil přijímat opatření v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech s přeshraničními dopady, pokud byla nezbytná k řádnému fungování vnitřního trhu. To zahrnovalo mj. též opatření k odstraňování překážek řádného průběhu občanskoprávního řízení,

¹¹ Viz STAVINHOVÁ, J., HURDÍK, J., LAVICKÝ, P. Evropské podněty českému civilnímu procesu. In: Východiska a trendy vývoje českého práva po vstupu České republiky do Evropské unie: Sborník příspěvků z konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně dne 5. 10. 2005. Brno: Masarykova univerzita, s. 262 a násl.

¹² Tento článek stanovil, že členské státy zahájí mezi sebou jednání s cílem zajistit ve prospěch svých státních příslušníků mj. zjednodušení formalit, jimž podléhá vzájemné uznávání a výkon soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů. Na jeho základě byly přijaty Úmluva o pravomoci soudů a výkonu soudních rozhodnutí v občanskoprávních a obchodních věcech (tzv. Bruselská úmluva I) z r. 1968 a tzv. Luganská úmluva z r. 1988.

¹³ V rámci třetího pilíře byly sjednány tři mezinárodní smlouvy (Smlouva o přístupu Rakouska, Finska a Švédska k Bruselské úmluvě I, Smlouva o pravomoci a výkonu rozsudků v rodinných věcech a Smlouva o doručování písemností), z nichž vstoupila v platnost pouze jediná – smlouva o přístupu. Freudenthal, M. The Future of European Civil Procedure. Electronic journal of comparative law, č. 7.5 (prosinec 2003), <http://www.ejcl.org/ejcl/75/art75-6.html>, s. 3.

⁸ Smlouva o Evropské unii, která byla podepsána v Maastrichtu 7. února 1992 a vstoupila v platnost 1. listopadu 1993.

⁹ Cartwright, op. cit., p. 26–30; KNOBLOCHOVÁ, V. Vývoj oblasti ochrany spotřebitele v EU. [citováno 9. července 2010]. Dostupný z: <http://www.mpo.cz/zprava7587.html>.

¹⁰ COLLINS, H. *The European Civil Code. The Way Forward*. New-York: Cambridge University Press 2008.

a to i podporou slučitelnosti úpravy občanskoprávního řízení v členských státech.

2) Změny práva EU v období let 2005–2011

Ve sledovaném období byl jedním z limitů dalšího sjednocení občanského práva, zejména smluvního, rozsah unijních kompetencí, zejména čl. 114, 115, 81, 169 a 352 SFEU a role principů subsidiarity a proporcionality při výkonu unijních kompetencí (čl. 5 SEU).¹⁴ Názory, iniciativy, koncepty a faktický postup sjednocení práva EU závisejí na jejich nositelích, kterými v této diskusi i reálném vývoji jsou:

- a) Evropská komise a Evropský parlament,
- b) Soudní dvůr EU, potažmo Evropský soud pro lidská práva,
- c) (akademické) projekty sjednocení soukromého práva.

Tyto institucionální zdroje vývoje se podílejí na europeizaci civilních práv odlišnými metodami a s odlišnými výstupy, danými jejich pozicí, zejména ve vazbě na reálně existující limity práva EU ve sféře občanského práva.

Ve sledovaném období dochází k dalšímu vývoji v „evropském“ rozlišení veřejného a soukromého práva. Pokračoval obtížný vývoj od původního převažujícího pojetí práva ES/EU jako regulujícího vertikální vztahy prostředky veřejného práva (s výjimkou ve sféře soutěžního práva), vlivem rozhodovací praxe ESD/SD EU a sekundárního práva stále více zasahující horizontální vztahy s jejich privátní autonomií mj. v oblasti ochrany spotřebitele a služeb na sítích (doktrína horizontálního přímého účinku). Tento vývoj v posledních letech přináší důsledky v podobě vzájemného pronikání veřejného a soukromého práva s opačnou polaritou, kdy soukromé právo nabývá postupně veřejných funkcí.¹⁵

A. Evropská komise a Evropský parlament

Občanské právo členských států EU je zásadně upraveno vnitrostátními předpisy a Evropská unie v této oblasti občanského práva vykonává legislativní pravomoc pouze v případě, že ta která občanskoprávní otázka zasahuje do sféry tzv. jednotného vnitřního trhu či dalších unijních pravomocí. Evropská unie se v oblasti občanského práva zaměřuje především na regulaci vybraných závazkových a deliktálních vztahů. Pozornost je

¹⁴ Obecně srov. GUTMAN, K. *Constitutional Foundation of European Contract Law. A Comparative Analysis*, Oxford: Oxford University Press, 2011.

¹⁵ Srov. např. SCHULZE, R., WILHELMSSON, T. *From the Draft Common Frame of Reference towards European Contract Law Rules*, ERCL, 2008, s. 154 n.

v komunitárním právu věnována především ochraně spotřebitele, a dále pak dalším dílčím oblastem (např. regulaci problematiky autorských a průmyslových práv, ochraně osobních údajů, určitým aspektům elektronické komunikace apod.) V této souvislosti je důležité, že právo (příp. zásada) na vysokou míru ochrany spotřebitele je zakotveno v čl. 38 Listiny (Charty) základních práv Evropské unie. *Pro futuro* je otevřenou otázkou dopad tzv. české výjimky z Listiny, založené Protokollem č. 30 o uplatňování Listiny základních práv Evropské unie v Polsku a ve Spojeném království, který by se měl v budoucnu pro ČR aplikovat¹⁶.

B. Soudní dvůr EU, potažmo Evropský soud pro lidská práva

Primární právo EU obsahuje pouze málo oprávnění unijních orgánů působit v oblasti občanského práva. Významné místo zde zaujal ESD (resp. SD EU) formulací souboru právních principů významných i pro oblast občanského práva¹⁷. Tento vývoj principů evropského civilního práva cestou nelegislativní, judikatorní a i z tohoto důvodu nezdělanou pro překračování kompetencí SD EU, tj. nalézáním evropských sdílených hodnot, se ukazuje jako jedna z významných cest tvorby základů evropského civilního práva (viz též výše). Na druhé straně v praxi SDEU zůstávají nejasnosti o obecné povaze jeho rozhodnutí, zejména odpovědí na předběžnou otázku.

C. (Akademické) projekty sjednocení soukromého práva

Vedle výše uvedených zdrojů sjednocení občanského práva hrají v Evropské unii významnou roli snahy o akademické sjednocení soukromého práva, ať již jako soukromé iniciativy nebo iniciativy podporované orgány EU. V tomto směru je za nejvýznamnější výsledky ve sledovaném období možné považovat vytvoření Návrhu společného referenčního rámce (*Draft Common Frame of Reference*) výzkumnou skupinou vedenou von Barrem (SGECC),¹⁸ navazujícího na Landovy Principy evropského smluvního práva (*Principles*

¹⁶ Blíže např. KOMÁREK, J. Česká „výjimka“ z Listiny základních práv Evropské unie. *Právní rozhledy*, Praha, C. H. Beck. ISSN 1210-6410, 2010, č. 9, s. 322–331.

¹⁷ TRIDIMAS, T. *The General Principles of EU Law*, 2nd edition, Oxford University Press 2006, v českém právu např. Hurdík, J. – Lavický, P., *Systém zásad soukromého práva*. 1. Vydání. Brno: Masarykova univerzita 2010, 197 stran

¹⁸ BAR, CH., CLIVE, E., SCHULTE-NOLKE, H. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, [online] dostupný z: http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf, citováno 15. července 2010.

of European Contract Law)¹⁹, resp. Principy evropského deliktčního práva (*Principles of European Tort Law*).^{20, 21} Ve sledovaném období pokračoval zejména projekt sjednocení evropského (spotřebitelského) *acquis*, realizovaný výzkumnou skupinou vedenou H. Schulte-Nölkem (Acquis Group), zaměřený – oproti SGECC – na zobecnění východisek a institutů dílčích směrnic spotřebitelského *acquis*, ve skutečnosti však sledující cíle překračující pouhé spotřebitelské právo s vizí budoucího Evropského občanského zákoníku. Ačkoliv jsou tyto návrhy právně nezávazné, představují jednak východisko pro extenzivně orientované diskuse o limitech práva EU a jejich překonání, jednak základ pro možnou budoucí evropskou komplexní unifikaci soukromého práva, jednak jsou inspiračním zdrojem pro změny vnitrostátních předpisů.

V oblasti spotřebitelského práva byly směrnice prosazující ochranu spotřebitele až do roku 2005 výhradně založeny na principu minimální harmonizace, tj. směrnice na ochranu spotřebitele obsahuje minimální standard práv, který je zaručen spotřebiteli v kterémkoli členském státě EU, nicméně členský stát má právo poskytovat ochranu přísnější, rozsáhlejší atd. Konkrétnímu spotřebiteli jsou zpravidla známa práva, která mu svědčí v rámci jeho vnitrostátní právní úpravy, a spotřebitel pak zpravidla předpokládá, že tatáž práva mu svědčí i v jiném členském státě. Skutečnost může být odlišná, záleží totiž na rozsahu implementace v jednotlivém členském státě. Tato minimální harmonizace přinesla do práva na ochranu spotřebitele (ve srovnání mezi členskými zeměmi) nejednotnost a roztržitost. Navíc jednotlivé směrnice zpravidla nectí jednotné pojmosloví, zavedené definice spotřebitele, dodavatele apod. nejsou shodné, což způsobuje další výkladové a aplikační problémy.

Na tuto společenskou a právní realitu se snaží orgány Evropské unie reagovat změnou přístupu ke způ-

sobu regulace a celkovým přezkumem spotřebitelského *acquis*. Změna způsobu regulace spočívá v tom, že Evropská unie opouští minimální harmonizaci a nahrazuje ji plnou harmonizací – *full harmonisation* – založenou na povinnosti členského státu implementovat směrnici přesně ve standardu definovaném touto směrnicí. Někteří evropské civilisté i instituce EU i členských států však kritizují tento způsob jako necitlivý zásah do jednotlivých právních řádů členských států bez možnosti zohlednění specifík jednotlivých právních kultur (anglosaská a kontinentální), ale i specifík v rámci těchto právních kultur, tj. jednotlivých členských států. Dalším argumentem – zejména euroskeptiků – proti *full harmonisation* bývá námitka, že plná harmonizace stírá rozdíl mezi směrnicí a nařízením, takže Evropská unie obchází pomocí *full harmonisation* rozdělení kompetencí primárním právem EU a usurpuje si tak více práv, než jí z právní úpravy vyplývá. Nicméně směrnice na ochranu spotřebitele zpravidla neobsahují pouze ustanovení, která podléhají *full harmonisation*, ale i ustanovení, která jsou ponechána v systému minimální harmonizace. Obecná diskuse v evropské civilistice se tak vede ohledně otázky, které instituty založit na *full harmonisation*, a které ponechat v systému *minimum harmonisation*. Zpravidla je obecná shoda např. na sjednocení lhůt atd., menší shoda však panuje např. v otázkách rozsahu práv, která svědčí spotřebiteli.

Přezkum a revize spotřebitelského *acquis* se vztahuje pouze na osm základních směrnic²² prosazujících ochranu spotřebitele, přičemž ideálním cílem revize spotřebitelského *acquis* je stav, kdy nebude záležet na tom, v kterém členském státě se spotřebitel nachází, protože jeho základní práva budou v kterémkoli státě

²² Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory,

Směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy,

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/47/ES ze dne 26. října 1994 o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitostí,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku, ve znění pozdějších předpisů,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES ze dne 16. února 1998 o ochraně spotřebitelů při označování cen výrobků nabízených spotřebiteli,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/27/ES ze dne 19. května 1998 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů, ve znění pozdějších předpisů,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží.

¹⁹ Commission on European Contract Law: Principles of European Contract Law, [online], dostupný z: http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/PECL%20engelsk/engelsk_partI_og_II.htm, citováno 15. července 2010.

²⁰ European Group on Tort Law: Principles of European Tort Law, [online] dostupný z: <http://civil.udg.edu/tort/Principles/>, citováno 15. července 2010.

²¹ Sbližování zejména smluvního práva je založeno na dalších projektech, které i ve sledovaném období hrají významnou roli při hledání relevantních řešení: Bonellovy Principy mezinárodních obchodních smluv (UNIDROIT Principles – PICC), Gandolfiho návrh evropského smluvního zákoníku (Gandolfi, G. (ed), Code européen des contrats. Avant-projet, Livre premier, Milano: Giuffrè, 2001), ECTIL Group s projektem Principů evropského práva deliktních závazků (PETL), projekt skupiny CEFL v oblasti rodinného práva (viz dále), jakož i výsledky práce Sociétés de législation comparée a Henri Capitant, zejména poskytující ve sledovaném období podklady pro SGECC, společnosti SECOLA či nejnověji v roce 2011 založený European Law Institute (ELI).

stejná²³. Významným politickým krokem sledovaného období se stala Strategie spotřebitelské politiky EU 2007–2013²⁴, následovaná návrhem Směrnice o právech spotřebitelů, sjednocující osm spotřebitelských směrnic a usilující o plnou harmonizaci²⁵.

Další občanskoprávní oblastí, do které Evropská unie významným způsobem ve sledovaném období zasahuje, je **ochrana osobních údajů**. Počátek 21. století je charakteristický, mimo jiné, prudkým rozvojem informačních technologií, prostředků komunikace a též elektronického zpracovávání osobních údajů, dat a informací. Právo na ochranu osobních údajů je základním právem (je výslovně uvedeno v čl. 6 Listiny základních práv Evropské unie a rovněž v čl. 16 Smlouvy o fungování EU, bývalý článek 286 Smlouvy o ES) a úzce souvisí i s dalšími základními právy – s právem na nedotknutelnost lidské bytosti, právem na soukromí, na rodinný život či s ochranou lidské důstojnosti. Zabezpečení únosné míry ochrany osobních údajů před jejich zneužíváním je v každém případě jednou z priorit Evropské unie. Proto byla přijata řada předpisů (zejména směrnic), které tuto oblast regulují. Jde především o tzv. „obecnou“ Směrnici ES č. 95/46/ES z 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a řadu dalších²⁶. Komunitární úprava obsažená v sekundárním právu se jeví jako propracovaná, a to i co se týká zabezpečení dohledu nad nakládáním s osobními údaji.

V oblasti elektronické komunikace Evropská unie přijala celou řadu směrnic zabývajících se různými aspekty elektronické komunikace, jež byly následně zakomponovány do českého právního řádu (viz bod 3)²⁷.

²³ Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského acquis, Úř. věst. C 61, 15. 3. 2007, s. 1–23. [citováno 8. června 2007] Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2007/c_061/c_06120070315cs00010023.pdf, čl. 2.1, s. 2.

²⁴ EU Consumer Policy Strategy 2007–2013. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European economic and social Committee. COM (2007)99 final

²⁵ COM (2008) 614 final, představený Evropskou komisí 8. 10. 2008.

²⁶ Dále pak zejména Směrnice č. 2002/58/ES z 12. července 2002 o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví elektronických komunikací (tzv. Směrnice o soukromí a elektronických komunikacích), či Nařízení č. 45/2001 z 18. prosince 2000 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů orgány a institucemi Společenství či Směrnice č. 2006/24/ES z 15. března 2006 o uchování údajů vytvářených nebo zpracovávaných v souvislosti s poskytováním veřejně dostupných služeb elektronických komunikací.

²⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 99/93/ES ze dne 13. prosince 1999 o zásadách Společenství pro elektronické podpisy, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/19/ES o přístupu k sítím elektronických komunikací a přiřazeným zařízením a o jejich vzájemném propojení (přístupová směrnice), Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/20/

K pozvolné evropeizaci dochází i u **organizací občanské společnosti**. I když je právní rámec pro tyto subjekty (zejména spolky a nadace) utvářen v jednotlivých evropských zemích v duchu společenských, kulturních i náboženských tradic daného státu, lze nalézt napříč Evropou společná východiska i trendy

Na úrovni Rady Evropy bylo v roce 2007 přijato *Doporučení Výboru ministrů členským státům o právním statusu nevládních neziskových organizací v Evropě*²⁸, které je směřováno k zákonodárcům, orgánům veřejné správy členských států Rady Evropy, stejně jako k nevládním neziskovým organizacím samým. Určuje minimální standardy, které by měly být dodržovány, pokud jde o vytváření právního rámce pro fungování, řízení i činnost nevládních neziskových organizací.

Europeizace organizací občanské společnosti: Po ratifikaci Lisabonské smlouvy je na úrovni Evropské unie patrna snaha posunout chápání unie jako soustátí *sui generis*, které i přes značné společenské, historické, kulturní i náboženské odlišnosti spojují společná východiska, trendy i zájmy. Do hledáčku zájmu orgánů Evropské unie se tak dostávají i právnické osoby civilního práva (zejména spolky a nadace), které tvoří institucionální základ pro budování „evropské občanské společnosti“²⁹.

Již počátkem 90. let minulého století byl připraven návrh statutu evropského spolku (European Association, EA)³⁰ a Evropská komise od dalšího prosazování této specifické právní formy zatím upustila. Naopak, čím dál častěji se ve sledovaném období hovoří o vhodnosti zavedení právní formy Evropské nadace (European Foundation), jež by mohla přispět i k prohloubení důvěry v institut nadace v celé Evropě a oživení přeshraniční filantropie, což je jeden z hlavních argumentů pro přijetí této koncepce.

Evropská nadace by pak mohla být implementována³¹, podobně jako jiné evropské typy právnických osob, formou evropského nařízení, což se v současné době jeví jako velmi pravděpodobné a snad i politicky průchodné řešení³². Právní rámec daný pravděpodobně

ES o oprávnění pro sítě a služby elektronických komunikací (autorizační směrnice).

²⁸ CM/Rec (2007) 14 – *Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the legal status of non-governmental organisations in Europe*, blíže k této problematice viz RONOVSÁ, K. Hledání společných východisek pro právní rámec občanské společnosti v Evropě. *Právník*, Praha, 148/09, 11, s. 1139.

²⁹ Blíže COLLINS, H. *The European Civil Code*. New York: Cambridge University Press 2008.

³⁰ Návrh nařízení Rady z 6. 3. 1992 o statutu Evropského spolku, Úřední věstník 1992, C 99/1.

³¹ K implementaci blíže viz HOPT, WALZ, HIPPEL/THEN (eds.), *The European Foundation, A New Legal Approach*. Verlag Bertelsmann Stiftung, 2005, str. 59.

³² V současné době probíhají na úrovni Evropské komise práce na přípravě návrhu Statutu Evropské nadace (Draft of

nařízením by byl doplňován národní právní úpravou státu, ve kterém by Evropská nadace vznikla a měla sídlo (zejména, co se týká požadavků na registraci a vnější dohled nad nadacemi). Evropská nadace by měla účel omezen na výhradně obecně prospěšný a jejím charakteristickým rysem by měl být i její „evropský rozměr“ – působnost v minimálně dvou členských zemích Evropské unie.

Problematikou nadací se v posledním desetiletí opakovaně zabýval i Soudní dvůr Evropské unie (jak civiltně tak fiskálně právním aspektům). Nejprve se tak stalo v rozhodnutí ve věci *Centro di Musicologia Walter Stauffer v. Finanzamt München für Körperschaften* (2006), ve které byla řešena související problematika volného pohybu kapitálu a svoboda usazování nadací, a následně pak ve věci *Persche Hein Persche v. Finanzamt Lüdenscheid* (2009)³³.

V oblasti práva duševního vlastnictví: lze kromě primárních pramenů komunitárního práva, z nichž vyplývá právně-politická potřeba harmonizovat a unifikovat právo duševního vlastnictví v členských státech Evropské unie, označit tři základní prameny „evropeizace“: a) **potenciální ubikvita nehmotných statků** (nehmotné statky mohou být užívány neomezeným množstvím osob v různých členských státech), b) **mezinárodní závazky Evropských společenství** (*WIPO Copyright Treaty*, *WIPO Performances and Phonograms Treaty*, *Dohoda TRIPS*, *Smlouva o známkovém právu*, *Haagská dohoda o mezinárodním zápisu průmyslových vzorů*, *Madridská dohoda o mezinárodním zápisu ochranných známek a Protokol k Madridské dohodě*), c) **překonávání teritoriality práv k duševnímu vlastnictví** (jde zejména o tzv. teorii vyčerpání práv, která se projevuje v judikatuře Evropského soudního dvora, viz rozhodnutí *Terrapin* [C-119/75], *Centrafarm* [C-15/74], *Merck* [C-187/80], *Deutsche Grammophon* [C-78/70]).

Autorské právo a práva související: V oblasti autorskoprávní v uvedených letech nedošlo na úrovni komunitární právní regulace k výrazným změnám. Směrnice v oblasti autorskoprávní ochrany regulují zejména tyto **dílní otázky: doba trvání práv** – Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících (kodifikované znění Směrnice č. 93/98/EHS), **ochrana počítačových programů** – Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů (kodifikované znění Směrnice č. 91/520/EHS), **ochrana databází:** Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března

1996 o právní ochraně databází, tzv. **droit de suite** – Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětovný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla, **pronájem a půjčování** – Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem (kodifikované znění Směrnice č. 92/100/EHS), **družicový přenos** – Směrnice Rady č. 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu.

Komplexnější úpravu práva autorského obsahuje Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (tzv. **informační směrnice**), ale ani zde nelze hovořit o podstatném sblížení právních úprav v členských státech (nedošlo ke sjednocení pojmových znaků autorského díla, nejsou vymezení originární a derivativní nositelé autorského práva, chybí jednotná úprava nakládání s autorskými právy).

S výjimkou harmonizace v oblasti vymáhání práv a sjednocující judikatury Evropského soudního dvora (resp. Soudního dvora Evropské unie) v rámci řízení o tzv. předběžných otázkách (viz dále), nedoznalo komunitární autorské právo a práva související v průběhu let 2005 až 2011 výraznějších změn.

Průmyslová práva: V dané oblasti existuje řada významných nařízeních, které unifikují danou oblast práva jednotně pro celou Evropskou unii (**doménová jména** – Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 733/2002 ze dne 22. dubna 2002 o zavádění domény nejvyšší úrovně .eu, Nařízení Komise č. 874/2004 ze dne 28. dubna 2004, kterým se stanoví obecná pravidla pro zavádění a funkce domény nejvyšší úrovně .eu a zásady, jimiž se řídí registrace; **průmyslové vzory** – Nařízení Rady č. 6/2002 ze dne 12. prosince 2001 o [průmyslových] vzorech Společenství, Nařízení Rady č. 1891/2006 ze dne 18. prosince 2006, kterým se mění nařízení č. 6/2002 a č. 40/94, aby bylo zohledněno přistoupení Evropského společenství k Ženevskému aktu Haagské dohody o mezinárodním zápisu průmyslových vzorů; **ochranné známky** – Nařízení Rady č. 40/94 ze dne 20. prosince 1993 o ochranné známce Společenství [následně novelizované Nařízením č. 207/2009]; **označení původu a zeměpisná označení** – Nařízení Rady č. 510/2006 ze dne 20. března 2006 o ochraně zeměpisných označení a označení původu zemědělských produktů a potravin; **dotatková osvědčení** – Nařízení Rady č. 1768/92 o zavedení dotatkových osvědčení pro léčivé přípravky, Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1610/96 o zavedení dotatkových ochranných osvědčení pro přípravky na ochranu rostlin).

S výjimkou práv k výsledkům technické tvůrčí činnosti (vynálezy, technická řešení), u nichž je právní

Status of European Foundation), který by měl být předložen k projednání v Evropské komisi do konce roku 2011.

³³ Rozsudek Evropského soudního dvora: Case C-318/07, dostupné na <http://curia.europa.eu/en/actu/communiqués/cp09/aff/cp090005en.pdf>, citováno dne 10. 5. 2011.

úprava sjednocena pouze v dílčích otázkách (dodatková osvědčení), lze říci, že ochrana většiny průmyslových práv je na komunitární úrovni unifikována.

S harmonizací právních řádů členských států se u průmyslových setkáváme v následujících případech (*Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/44/ES ze dne 6. července 1998 o právní ochraně biotechnologických vynálezů, Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/71/ES ze dne 13. října 1998 o právní ochraně [průmyslových] vzorů, První směrnice Rady č. 89/104/EHS ze dne 21. prosince 1988, kterou se sblíží právní předpisy členských států o ochranných známkách*).

Lze říci, že zatímco u autorskoprávní ochrany komunitární právo „harmonizuje“ právní řády členských států Evropské unie, u průmyslově-právní ochrany se komunitární právo snaží prostřednictvím Nařízení vytvářet jednotnou právní úpravu.

Vymáhání práv: Problematika vymáhání práv zahrnuje jak vymáhání práv autorských a práv s autorským právem souvisejících, tak vymáhání práv průmyslových. Jakožto harmonizační instrument zde vystupuje *Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o vymáhání práv duševního vlastnictví*.

Obecným unifikačním instrumentem je *Úmluva o soudní pravomoci a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, podepsaná v Bruselu dne 27. září 1968, resp. Nařízení Rady č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Brusel I)*.

Shrnuto k evropskému vývoji práva duševního vlastnictví: Komunitární právo v hodnoceném období, a to jak na počátku, tak na jeho konci, představovalo velmi dynamický a expandující jev, který dominantním způsobem ovlivňoval národní úpravy práva duševního vlastnictví.

Právní řád České republiky se ocitl v kolizi s komunitárním právem pouze přechodně, a to díky novele autorského zákona č. 81/2005 Sb. Skutečností však je, že Evropská komise sice v této věci podala na Českou republiku žalobu k Evropskému soudnímu svoru pro namítané neúplné provedení *Směrnice č. 2001/29/ES*, nicméně soudní řízení bylo nakonec skončeno zpětvzetím žaloby, neboť v mezidobí došlo k přijetí novely č. 216/2006 Sb.

Europeizace rodinného práva je v odborné literatuře zmiňována v souvislosti se *sdílením a ochranou hodnot*, na kterých stojí židovsko-křesťanská kultura.

Je nepochybné, že k tomuto *spontánnímu procesu* na cestě k *evropeizaci* rodinného práva přispěla nemalou rolí *Rada Evropy* svými úmluvami a doporučeními a judikatura *Evropského soudu pro lidská práva*, zejména ve vztahu k článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Těmito aktivitami nebyl

ovlivněn jen český zákonodárce, např. při přijímání výše citované tzv. velké novely zákona o rodině, ale i mnoho jiných. Pozvolna tak v Evropě dochází k spontánnímu vytváření *zásad*, na kterých by mělo stát *rodinné právo evropských zemí a rodinné právo zemí Evropské unie*.

V oblasti **civilního procesu** zatím poslední změnu přinesla Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství ze dne 13. 12. 2007 (v platnost vstoupila mj. po nepřijatelných obstrukcích prezidenta České republiky až dne 1. 12. 2009). Lisabonská smlouva přejmenovala Smlouvu o založení Evropského společenství na Smlouvu o fungování Evropské unie; pro civilní proces má význam především její čl. 81.³⁴

Ze stručného nástinu geneze právní úpravy kompetencí Evropských společenství, resp. Evropské unie v oblasti civilního procesu je zřejmé, že v průběhu let došlo k zásadní kvalitativní i kvantitativní změně. Původně se tato spolupráce omezovala na uznávání a nucený výkon soudních a mimosoudních rozhodnutí, a základní nástroj, jehož využívala, byla mezinárodní smlouva. V současnosti jsou opatření v oblasti justiční spolupráce v civilních věcech přijímána formou nařízení či směrnic, což je nesporně výhodnější způsob právního regulování. Rozsah dotčených otázek také dávno překročil pouhé uznání a nucený výkon rozhodnutí a vztahuje se i na otázky, které se týkají i vlastního průběhu procesu; to je zřejmé zejm. z čl. 81 odst. 2 písm. f) Smlouvy o fungování Evropské unie, jenž se velmi široce zmiňuje o opatřeních k odstranění překážek řádného průběhu civilního řízení. Ani toto ustanovení však není bezbřehé. Nelze totiž pouštět ze zřetele

³⁴ Čl. 81 v prvním odstavci proklamuje rozvíjení justiční spolupráce v rámci Evropské unie v civilních věcech s mezinárodním prvkem, založené na zásadě vzájemného uznávání soudních a mimosoudních rozhodnutí; tato spolupráce může zahrnovat též přijímání opatření pro sblížení právních předpisů členských států, tj. k unifikaci nebo harmonizaci právní úpravy procesních otázek. Čl. 81 odst. 2 citované smlouvy dále upřesňuje, že legislativní opatření, jimiž budou Evropský parlament a Rada naplňovat justiční spolupráci, mají být nezbytná k řádnému fungování vnitřního trhu a mají si klást za cíl zajistit:

- a) a) vzájemné uznávání a výkon soudních a mimosoudních rozhodnutí mezi členskými státy;
- b) přeshraniční doručování soudních a mimosoudních písemností;
- c) slučitelnost kolizních norem a pravidel pro určení příslušnosti platných v členských státech;
- d) spolupráci při opatrování důkazů;
- e) účinný přístup ke spravedlnosti;
- f) odstraňování překážek řádného průběhu občanskoprávního řízení, v případě potřeby podporou slučitelnosti úpravy občanskoprávního řízení v členských státech;
- g) rozvíjení alternativních metod urovnávání sporů;
- h) podporu dalšího vzdělávání soudců a soudních zaměstnanců.

omezení, které Smlouva o fungování o Evropské unie těmto opatřením klade: nutnou podmínkou je, aby otázky, které mají být upraveny, měly přeshraniční dopad a aby jejich regulace na komunitární úrovni byla nezbytná k řádnému fungování vnitřního trhu. I v důsledku toho je komunitární úprava kusá, nahodilá a věnuje se dílčím problémům, a nikoliv obecným otázkám civilního procesu.

Právo Evropské unie se tak v současné době na základě popsaného vývoje dotýká především těchto oblastí civilního řízení soudního:

- a) mezinárodní soudní pravomoci (tzv. nařízení Brusel I. a Brusel IIa);
- b) mezinárodní právní pomoci [nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1348/2000; nařízení Rady č. 1206/2001, o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech];
- c) přístupu k soudu [směrnice Rady (ES) 2003/8, o zlepšení přístupu ke spravedlnosti v přeshraničních sporech];
- d) hromadných žalob [směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) 2009/22, o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů];
- e) dokazování [směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) 2004/48, o dodržování práv duševního vlastnictví];
- f) rozkazních a zkrácených řízení [nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu, a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích];
- g) uznání a nuceného výkonu rozhodnutí [Brusel I., Brusel IIa., nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 805/2004, o vytvoření evropského exekučního příkazu na nesporné pohledávky];
- h) insolvenčí [nařízení Rady (ES) č. 1346/2000, o úpadkovém řízení, směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2001/24, o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí, směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2001/17, o reorganizaci a likvidaci pojišťoven, a směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) 2006/48, o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu, jež nahradila směrnici Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2000/12, o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu];
- i) dalších souvisejících otázek [směrnice Rady č. 77/249/EHS ze dne 22. března 1997 o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů, směrnice Evropského parlamentu

a Rady č. 98/5/ES ze dne 16. února 1998 o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace].

3) Podstata a dopad změn práva EU ve sledovaném období na české občanské právo. Reálný proces evropeizace českého občanského práva a jeho výsledky ve sledovaném období v legislativě a aplikační praxi

Ve spotřebitelském právu se v českém právním řádu setkáváme s výslovnou ochranou spotřebitele od druhé poloviny 90. let minulého století³⁵. Směrnice Evropské unie na ochranu spotřebitele byly v těchto letech implementovány zejména do občanského zákoníku, nicméně k ochraně spotřebitele byly využitelné i jiné instituty, které obč. zákoník obsahoval i v dřívější době (např. speciální úprava prodeje zboží v obchodě, tj. § 612 a násl. občanského zákoníku v nedávné době zásadně novelizovaná³⁶).

Základním institutem, který prosazuje ochranu spotřebitele, je informační povinnost dodavatele a případné důsledky nesplnění (právo na odstoupení od smlouvy apod.)³⁷. Na druhou stranu informační povinnost může vézt k nežádoucímu extrému, že spotřebitel zahlcen informacemi od dodavatele rezignuje na seznámení se se svými právy, takže informační povinnost (příliš rozsáhlá) může mít ve výsledku zcela opačný efekt.

Jedna z posledních novelizací občanského zákoníku přinesla účinnější ochranu pro spotřebitele i lepší implementaci směrnic na ochranu spotřebitele do našeho

³⁵ HURDÍK, J., SELUCKÁ, M. Konsumentenschutz in der Tschechischen Republik. In *Konsumentenschutz in Zentral- und Osteuropa*. Vídeň: Manz, 2010. Veröffentlichungen der Forschungsstelle für Europa, ISBN 978-3-214-00750-8, s. 39–52. FIALA, J., SELUCKÁ, M., RONOVSÁ, K., KOUKAL, P., HRDLÍČKA, M. Some Areas of Regulation of the Internal Market, Sborník One or Many? Chicago, 2011, ISBN 1-878326-20-1, str. 125–131.

³⁶ SELUCKÁ, M. Dopady zákona č. 28/2011 Sb. na odpovědnost za vady věci prodané (vztahy B2C). *Právní fórum*, Praha, Wolters Kluwer ČR, a. s. ISSN 1214–7966, 2011, vol. 2011, no. 5/2011, s. 193–197.

SELUCKÁ, M. Odpovědnost za vady věci zhotovené po novele občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, Praha, C. H. Beck. ISSN 1210–6410, 2011, vol. 2011, no. 8, s. 274–277.

³⁷ SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 134 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-037-9.

právního řádu, když zejména byla zavedena absolutní neplatnost nekalých ujednání spotřebitelských smluv³⁸.

Levná, rychlá a efektivní ochrana narušených práv spotřebitele však v naší právní úpravě stále víceméně absentuje³⁹.

Jistým specifickým současně české civilistiky je příprava nového občanského zákoníku, který by – mimo jiné – měl rovněž obsahovat implementaci směrnic na ochranu spotřebitele. Poslední návrh se ve své původní verzi ochraně spotřebitele vyhýbal⁴⁰ (až na výjimky např. u adhezních smluv, úroku z prodlení, nekalé soutěže, prodeje zboží v obchodě) s tím, že ochrana spotřebitele bude provedena zvláštním zákonem; bohužel však v rámci přípravy tohoto návrhu legislativní práce zohledňující směrnice na ochranu spotřebitele ve zvláštní právní úpravě neprobíhaly⁴¹. Někteří čeští civilisté s touto koncepcí opomíjející moderní trendy evropského soukromého práva vyslovili kategorický nesouhlas,⁴² právě – kromě jiného – z důvodu opomíjení práva Evropské unie (zvláště v oblasti ochrany spotřebitele) a z důvodu přehlížení moderních unifikačních trendů v rámci Evropské unie⁴³. Poslední znění návrhu občanského zákoníku sice ochranu spotřebitele obsahuje, nicméně o zdařilosti implementace se vede v rámci české právní civilistiky diskuse.

³⁸ SELUCKÁ, M. Ochrana spotřebitele: nenápadná změna se zásadními dopady. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*, Praha, C. H. Beck. ISSN 1210-6410, 2010, vol. 2010, no. 14, s. 513–517.

³⁹ SELUCKÁ, M. Právo na spravedlivý proces jako základní podmínka ochrany spotřebitele. In *Macurův jubilejní památník k nedožitým osmdesátinám profesora Josefa Macura*. Vyd. 2010. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-542-7, s. 54–57.

⁴⁰ „Kazuistickou úpravu ochrany spotřebitele detailním převzetím normativního obsahu příslušných evropských směrnic však zákoník nepředpokládá. Podle věcného záměru zákoníku má být tzv. spotřebitelské právo upraveno – podobně jako v Rakousku a dalších státech – speciálním zákonem. Důvod tohoto řešení je v nestabilitě právní úpravy v této oblasti, podrobované opakovaným novelizacím.“ NOZ ve znění k 31. 12. 2007, K § 361 až 370, s. 72.

⁴¹ SELUCKÁ, M. Civil Law in the Czech Republic: The Draft Version of the Civil Code and Consumer Protection. *European review of private law*, The Hague, Kluwer Law International, Nizozemsko. ISSN 0928-9801, 2010, vol. 18, no. 1/2010, s. 155–164.

⁴² MAREK, K., FIALA, J., STAVINHOVÁ, J., DÁVID, R., HANDLAR, J., LAVICKÝ, P., SELUCKÁ, M., FIALA, R., SPÁČIL, J., VOJTEK, P. Připomínky k návrhu občanského zákoníku. *Právní zpravodaj*, Praha: C. H. Beck, Roč. 9, č. 12, od s. 20–24, 2008.

⁴³ SELUCKÁ, M., FIALA, J. Ochrana spotřebitele v kontextu novelizačních a rekodifikačních procesů občanského práva. In *Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011. ISBN 978-80-970207-3-6, s. 83–87. 2011, Omšenie.

V české civilistice je věnována pozornost evropským projektům rozvoje spotřebitelského práva, čeští akademici jsou přímo účastníky těchto projektů a ve sledovaném období bylo dosaženo výstupů z diskuse.⁴⁴

Oblast ochrany osobních údajů byla ve sledovaném období významným způsobem dotčena. Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, jenž obsahuje jak soukromoprávní tak veřejnoprávní prvky, a kterým byly evropské směrnice transponovány do vnitrostátní právní úpravy, byl v letech 2004–2011 celkem čtrnáctkrát novelizován.

Implementace směrnic v **oblasti elektronické komunikace** byla provedena přijetím zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, který doplnil již stávající úpravu provedenou zákonem č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu. Pozornost je zaměřena především na bezpečnostní otázky týkající se určení konkrétního subjektu, který elektronickou komunikací využívá, na zachování integrity datové zprávy a na snahu o zabezpečení obsahu datové zprávy proti neoprávněné manipulaci.

V oblasti **právního rámce pro organizace občanské společnosti** lze v České republice zaznamenat v posledních letech snahu o návrat k tradičnímu kontinentálně-evropskému konceptu. Tento trend je částečně reflektován i v návrhu nového občanského zákoníku, do kterého je zahrnuta, vedle regulace statusových otázek právnických osob, i úprava právního postavení spolků, nadací (resp. fondací) a ústavů. Návrh v zásadě respektuje jak principy zakotvené v Doporučení Výboru ministrů členským státům o právním statusu nevládních neziskových organizací v Evropě CM/Rec (2007) 14, tak i společné evropské vývojové tendence na poli nadačního práva⁴⁵.

Míra evropeizace českého práva duševního vlastnictví se liší u autorského práva a práv souvisejících, na straně jedné, a u práv průmyslových, na straně druhé.

Zatímco u těch průmyslových práv, která jsou unifikována nařízením, dochází k velmi výraznému působení komunitárního práva i na ty právní vztahy, které přímo příslušnými nařízením unifikovány nejsou (příkladem je dominantní vliv judikatury Evropského soudního dvora [Soudního dvora Evropské unie] v oblasti

⁴⁴ Srov. FIALA, J., HURDÍK, J., SELUCKÁ, M. Současné aktuální otázky spotřebitelského práva. Sborník příspěvků z konference konané na PrF MU dne 18. 1. 2008. Brno: Masarykova univerzita 2008, 136 stran, HURDÍK, J. The system of consumer law on its way to integration into the system of private law. In *Perspectives for European Consumer Law. Towards a Directive on Consumer Rights and Beyond / Hans Schulte-Nölke; Luboš Tichý (Eds.)*. 1. Aufl. Munich: Sellier European Law Publishers GmbH, Munich, 2010. od s. 117–126, 10 s. European law, sv. 4/2010. ISBN 978-3-86653-131-4.

⁴⁵ K tomu blíže viz RONOVSÁ, K. Tendence vývoje českého nadačního práva v rámci sjednocené Evropy, MU, Brno, 2009.

známkoprávní a ochrany průmyslových vzorů, který se projevuje jak v aplikační praxi Úřadu průmyslového vlastnictví, tak v rozhodnutích Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu), u autorského práva tak silné působení komunitárního práva nenacházíme. Je tomu tak proto, že komunitární právo harmonizuje pouze dílčí otázky, nikoliv však klíčové problémy autorskoprávní ochrany. Podstatně slabší vliv komunitárního práva nacházíme u ochrany tvůrčích technických výsledků, neboť zde je míra harmonizace i unifikace zanedbatelná (daleko významnější je vliv rozhodnutí *Velkého stížnostního senátu Evropského patentového úřadu* dle *Úmluvy o udělování evropských patentů*).

Jak u autorskoprávní ochrany, tak u ochrany průmyslově-právní, došlo v hodnoceném období k významné změně díky zákonu č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví, a novele autorského zákona č. 216/2006 Sb., které představují implementaci *Směrnice č. 2004/48/ES* (vymáhání práv).

Kromě roviny normativní, je třeba zmínit rovněž kvaziprecedentní působení rozhodnutí Evropského soudního dvora (Soudního dvora Evropské unie) v rámci řízení o předběžných otázkách. U **autorskoprávní ochrany** šlo o tato rozhodnutí (obě měla přímý dopad jak na aplikační praxi, tak na vnitrostátní autorskoprávní úpravu): *SGAE proti Rafael Hotels SA* (rozhodnutí C-306/05) – interpretace článku 3 *Směrnice č. 2001/29/ES* ve vztahu ke sdělování díla prostřednictvím televizních vysílaců umístěných na hotelových pokojích; *BSA proti Ministerstvu kultury* (rozhodnutí C-393/09) – interpretace čl. 1 odst. 2 *Směrnice č. 91/250/EHS* a čl. 3 odst. 1 *Směrnice č. 2001/29/ES* – pojem grafické uživatelské rozhraní, počítačový program, sdělování díla veřejnosti.

U **ochrany známkoprávní** významnou roli hrála zejména rozhodnutí Evropského soudního dvora v případě *Chokoladenfabrik Lindt & Sprüngli AG* (rozsudek C-529/07) – interpretace čl. 51 odst. 1 písm. b) *Nářízení č. 40/94* ve vztahu k hodnocení dobré víry přihlašovatele ochranné známky; *Google France a Google* (rozsudky velkého senátu C-236/08 až C-238/08) – interpretace čl. 5 odst. 1 písm. a) a b) *Směrnice 89/104/EHS*, čl. 9 odst. 1 písm. a) a b) *Nářízení č. 40/94* ve vztahu k pojmu užívání ochranné známky a rozsahu práv vlastníka ochranné známky.

Ve vztahu k **ochraně technických řešení** lze zmínit rozhodnutí *Kirin Amgen* (rozsudek C-66/09), v němž Evropský soudní dvůr poskytl výklad čl. 3 písm. b) a d) *Nářízení č. 1768/92* (šlo o odpověď na otázku, zda přistoupení nového členského státu k Evropské unii má za následek, že lhůta pro podání žádosti o dodatkové osvědčení, která již jedenkrát začala běžet, běží znovu od data přistoupení).

Stav **sblížení českého rodinného práva** s evropskými standardy není dán stavem komunitárního práva, ale stavem a vývojovými trendy univerzálního mezinárodního práva vytvářeného Haagskou konferencí mezi-

národního práva soukromého a evropského mezinárodního práva koncipovaného *aktivitami Rady Evropy*. Jako příklad uveďme pozvolnou institucionalizaci soužití osob téhož pohlaví v mnoha evropských státech na základě zákazu diskriminace a práva na rodinný život (srov. čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod). V České republice byl v této souvislosti přijat – po více pokusech – zákon o registrovaném partnerství (zákon č. 115/2006 Sb.). Za další příklad lze uvést zrušení problematické prekluzivní lhůty k popření otcovství manžela matky Ústavním soudem (nález publikován pod č. 244/2010 Sb.) z důvodu nového nazírání práv otce (na respektování soukromého života, pokud dítě nezplodil a nemá k němu žádná sociální pouta) a dítěte (znát svůj původ). Lze tak říci, že *Ústavní soud* svojí negativní normotvorbou přispívá k hodnotovému obohacování rodinného práva a můžeme ho tak označit za významného *hybatele*. Byť je Nejvyšší soud v důsledku problematické úpravy mimořádných opravných prostředků v rodinných věcech prakticky vyloučen ze sjednocování rozhodovací praxe, je třeba zdůraznit, že v posledních letech zaujímá *významná stanoviska* k mnoha palčivým problémům, jmenovitě např. k odebrání dětí rodinám ze sociálních důvodů a nařizování ústavní výchovy (ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. Cpjn 202/2010). To nepochybně přispěje k novému nazírání a hodnotové interpretaci psaného rodinného obecnými soudy.

Pro účely rozboru **européizace českého civilního procesu** lze ponechat stranou otázky, na něž si dosud činí nárok představitelé mezinárodního práva procesního; jedná se především o problematiku mezinárodní soudní pravomoci či mezinárodní právní pomoci. Ze shora uvedeného výčtu oblastí civilního řízení soudního, však tento rámec překračuje především problematika tzv. hromadných žalob, jakož i rozkazních a zkrácených řízení. V těchto případech totiž evropská regulace opouští rámec pouhých technicko-organizačních pravidel, a začíná se věnovat vlastnímu průběhu civilního řízení soudního, byť ve dvou naposled uvedených případech s přeshraničními dopady. Na tuto okolnost samozřejmě již musí nutně reagovat civilní řády soudní v každém členském státu Evropské unie; rozbor otázek s tím souvisejících je pak záležitostí vědy civilního práva procesního.

Hromadné žaloby představují institut, který se postupně začíná prosazovat i v evropském kontinentálním civilním procesu. Existuje však celá řada různých modelů, které se liší i v základních otázkách. Rozdílně jsou upravovány tak významné momenty, jakými jsou kupř. vymezení žalobní legitimity, určení okruhu věcí, v nichž lze hromadnou žalobu podat, jaké nároky lze takovou žalobou uplatnit, jak má být vymezena skupina, v jejíž prospěch je žaloba podávána, atd. Komunitární právo si této problematiky všimlo poprvé ve směrnici Evropského parlamentu a Rady (ES) 97/27 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zá-

jmů spotřebitelů. Po několika změnách byla tato směrnice z důvodu větší přehlednosti kodifikována směrnicí Evropského parlamentu a Rady (ES) 2009/22 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů. Směrnice zakládá oprávnění podat žalobu na zdržení se jednání, které narušuje kolektivní zájmy spotřebitelů chráněné směrnicemi vyjmenovanými v příloze I. Žalobu má být oprávněn podat buď veřejnoprávní orgán, nebo organizace, jejímž cílem je hájit zájmy spotřebitelů, jež bude zapsána v seznamu zveřejněném v Úředním věstníku Evropské unie.

Vnitrostátní provedení této směrnice je nedostačivé. Je to patrné i na srovnání s jinými státy: zatímco kupř. v sousedním Německu jsou tzv. spolkové žaloby (*Verbandsklage*) v oblasti spotřebitelského práva upraveny samostatným zákonem (*Gesetz über Unterlassungsklagen bei Verbraucherrechts- und anderen Verstößen* ze dne 26. 11. 2001; zkráceně *Unterlassungsklagengesetz, UKlaG*), v českém právu se této problematice věnují ojedinělá ustanovení obsažená v občanském soudním řádu a v zákoně o ochraně spotřebitele. Žalobní legitimaci upravuje § 25 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, v platném znění. Žalovat o zdržení se jednání ve věci ochrany práv spotřebitelů (nejen tedy v případech jednání porušujícího směrnice vyjmenované v příloze směrnice 2009/22) mohou sdružení nebo profesní organizace, jež mají oprávněný zájem na ochraně spotřebitele, nebo subjekt uvedený v seznamu osob oprávněných k podání žalob na zdržení se protiprávního jednání v oblasti ochrany práv spotřebitelů. Podání takové žaloby však brání dle § 83 odst. 2 písm. a) o. s. ř. tomu, aby proti těmž žalovanému probíhalo u soudu další řízení o zdržovacích žalobách jiných žalobců založených na stejném skutkovém stavu; bylo-li již o jedné žalobě rozhodnuto, je tím pro jiné žalobce založena překážka věci pravomocně rozsouzené (§ 159a odst. 2 o. s. ř.). Zejména úprava litispendence a překážky věci pravomocně rozsouzené je v české odborné literatuře předmětem oprávněné kritiky,⁴⁶ jíž však zákonodárce nedbá. Lze však očekávat, že dříve nebo později bude nucen i v této věci zjednat nápravu, neboť krom teoreticky chybného pojetí je tato úprava v rozporu s právem na přístup k soudu, jakož i s požadavkem citované směrnice, podle jejíhož odst. 3 Preambule by kolektivní ochranou neměly být dotčeny samostatné návrhy jednotlivců, kteří byli poškozeni porušením předpisů.⁴⁷

Obdobně vlažný přístup zaujal zákonodárce i k právní úpravě evropského platebního rozkazu a evropského řízení o drobných pohledávkách. Obě naříze-

ní, jimiž jsou tato řízení regulována, sice dopadají na přeshraniční spory, avšak obě zároveň předpokládají přijetí určitých vnitrostátních pravidel. Na nařízení o evropském platebním rozkazu zareagoval zákonodárce v § 114b a v § 174b o. s. ř., avšak tato ustanovení nelze považovat ani zdaleka za dostatečná, resp. koncepčně správná.⁴⁸ Nařízení o evropském řízení o drobných pohledávkách však české právo ignoruje zcela; situace je o to závažnější, že neexistuje ani žádná vnitrostátní úprava řízení o drobných nárocích, jež je známá jiným právním řádům a která pomáhá optimalizovat poměr mezi hodnotou předmětu sporu a náklady na jeho projednání, jakož i délkou řízení.⁴⁹

Do občanského soudního řádu se promítají i další ze shora uvedených předpisů komunitárního práva; jedná se kupř. o problematiku zajištění předmětu důkazního prostředku ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví, o evropský exekuční titul či o insolvenční. Problémy, jež v souvislosti s jejich vnitrostátní úpravou vyplývají, však nejsou takového rázu jako u shora zmíněných tří oblastí.

4) *Stěžejní vývojové tendence práva EU a jejich dopad na vývoj českého občanského práva pro futuro*

Z pohledu **obecnějších úvah o vývoji v oblasti občanského práva** nelze pominout úvahy, diskuse a projekty evropského občanského zákoníku⁵⁰. Jde ovšem o tendence, jejichž výhled je, zejména v současném období reálného vývoje EU nejistý.

⁴⁸ K tomu viz LAVICKÝ, P. in David, L., Ištváněk, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. Díl I. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 820 a násl. LAVICKÝ, P. Zmeškání účastníka a fikce dispozičních procesních úkonů. Právní fórum, 2009, č. 10, s. 401 a násl. Lavický, P. Elektronický platební rozkaz? Právní fórum, 2009, č. 2, s. 62 a násl.

⁴⁹ LAVICKÝ, P. in David, L., Ištváněk, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. Díl II. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1955 a násl.

⁵⁰ Blíže: HURDÍK, J., FIALA, J. Evropské a národní rozměry občanského práva. In: Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií, Sborník z konferencie v Omšenie, 25. 5. 2011, Pezinok, Justičná akadémia SR, 2011. ISBN 978-80-970207-3-6, s. 9–22, HURDÍK, J., FIALA, J. Principles and Related Terms Applied in Civil Law and their Legal Regulation in European and Czech Perspective, In: Principles, Rules and Limits of Europeanisation of National Legal System, Maribor – Brno 2011, ISBN 978-961-399-62-41, S. 138–160. HURDÍK, J. Zásady generální klauzule občanského práva v evropské perspektivě. In Novotná, M., Jurčová, M., Súkromné právo v európskej perspektíve. Vydání první. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity, 2001. od s. 54–68, 15 s. ISBN 978-80-8082-477-8.

⁴⁶ Srov. WINTEROVÁ, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). Bulletin advokacie, 2008, č. 10, s. 21 a násl. Kriticky se k této úpravě však vyjadřuje prakticky každý autor, který se problematikou hromadných žalob zabývá.

⁴⁷ Problematikou hromadných žalob z evropského a českého pohledu se zabývá připravovaná monografie P. Lavického, jejíž text bude odevzdán do tisku do konce tohoto roku.

V oblasti **spotřebitelského práva** je v současné době výsledkem přezkumu spotřebitelského *acquis* Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o právech spotřebitelů [KOM(2008) 614 v konečném znění⁵¹], který mimo jiné spočívá na *full harmonisation* (viz výše), což opět otevírá diskusi o nutnosti využívat tento způsob implementace a institutů, které mu mají podléhat. Legislativní proces přijetí směrnice o právech spotřebitelů nebyl dosud zakončen⁵², pokud však dojde k přijetí nové směrnice o právech spotřebitelů, bude nutná implementace směrnice do českého právního řádu. Lze očekávat, že vzhledem k tomu, že směrnice je založena na *full harmonisation*, přispěje její bezvadná implementace ke zvýšení standardu ochrany spotřebitele v ČR.

Výhled sblížení **práv duševního vlastnictví**: S ohledem na znění článku 118 *Smlouvy o fungování Evropské unie*, který poskytuje Evropskému parlamentu a Radě možnost přijmout opatření k vytvoření unifikovaných práv duševního vlastnictví, lze předpokládat, že dojde k významnému posunu především v oblasti tzv. **jednotného evropského patentu**, o němž se hovoří již od roku 1975, kdy byla podepsána tzv. *Lucemburská úmluva o Patentu Společenství* (nikdy však nevstoupila v platnost).

Evropská komise zatím upustila od předložení návrhu, který by přímo zakotvoval jednotný evropský patent, a předložila pouze návrh *Nařízení, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti vytvoření jednotné patentové ochrany* (tohoto systému se nebudou muset účastnit všechny členské státy, ale pouze ty státy, které budou mít zájem o „posílenou spolupráci“). Na toto nařízení má navazovat *Nařízení, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti vytvoření jednotné patentové ochrany s ohledem na příslušná ujednání o překladu*. Lze předpokládat, že Česká republika by se „posílené spolupráce“ účastnila.

V oblasti autorskoprávní ochrany byla v září 2011 přijata *Směrnice, kterou se mění Směrnice č. 2006/116/ES a došlo k prodloužení délky ochrany práv výkonných umělců* (70 let po smrti) a *výrobci zvukových záznamů* (70 let od pořízení záznamu). Přijetí této směrnice se bude muset promítnout do znění českého autorského zákona.

Mezi další legislativní aktivity Evropské komise na poli autorského práva patří *Návrh směrnice o některých povolených způsobech užití osiřelých děl* (květen 2011). Evropská komise v budoucnu také zřejmě bude muset reagovat na rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie

ve věci *Padawan* (C-467/08) a *Thuiskopie* (C-462/09) a snažit se sjednotit zpoplatňování a výběr tzv. náhradních autorských odměn.

V budoucnosti je možné uvažovat o vytvoření *Evropského autorského zákona* (*European Copyright Code*). Akademický návrh sice byl připraven skupinou *Wittem Group* v roce 2010, nicméně jde o pokus, který se kriticky staví k některým ustanovením *Směrnice č. 2001/29/ES* (zejména co se týče omezení autorského práva), a proto lze očekávat, že bude ze strany Evropské komise přijat spíše chladně.

V **rodinném právu** je zřetelný narůstající význam role *vědy rodinného práva* na cestě k sblížení *rodinného práva zemí Evropské unie a rodinného práva evropských zemí*. Za velmi významnou činnost na cestě k *evropskému rodinnému právu* je považována činnost akademiků a srovnávací výzkum, který má vést k pochopení rozdílů a podobností obsažených v právních úpravách členských států a ke komparativní syntéze. Výsledky právní vědy jsou postupně formulovány do *Principů evropského rodinného práva*, které by mohly sloužit jako inspirace pro zákonodárce nebo jako alternativní či podpůrné právo. Prvními oblastmi výzkumu jsou rozvod a výživné pro dobu po rozvodu, rodičovská zodpovědnost a manželské majetkové právo. Za tímto účelem byla také vytvořena *Komise pro evropské rodinné právo (CEFL)*, jejímž cílem je dosažení skutečné evropské identity na základě zohlednění *Principů evropského rodinného práva* jednotlivými evropskými zeměmi.

Nejen z vnitrostátního pohledu, ale i z globálního hlediska je příznivé, že *Principy evropského práva ve věci rodičovské zodpovědnosti* byly téměř v plné míře zohledněny tvůrci *nového občanského zákoníku*, který je v současné době projednáván Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky (návrh č. 362, VI. volební období). Jde-li však o *Principy evropského práva ve věci rozvodu*, i navrhovaná úprava setrvává na u nás tradičním principu kvalifikovaného rozvratu, jeho zásadním dokazování, včetně příčin. Důvody k odklonu ve prospěch rozvodu založeného dohodou po vzoru *Principů evropského rodinného práva ve věci rozvodu* nebyly tvůrci shledány. Důvodem je skutečnost, že česká společnost je v této věci – podobně jako v případě institucionalizace soužití osob téhož pohlaví – poměrně konzervativní. V mnoha rodinně právních věcech tak bude i *de lege ferenda* zachována obsahová *kontinuita* s úpravou zakotvenou tzv. velkou novelou zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb). Nicméně, začleněním rodinně právní materie do nového občanského zákoníku dojde k návratu k tradicím a k přiblížení k mnoha evropským úpravám.

Vliv evropského práva na český **civilní proces** již zdaleka překročil oblast uznání a výkonu rozhodnutí, popř. spíše technickoorganizační otázky týkající se mezinárodní právní pomoci, a začíná se věnovat i institutům ryze procesní povahy, jako je tomu u nařízení o ev-

⁵¹ Cílem návrhu je revize směrnice 85/577/EHS o smlouvách uzavřených mimo obchodní prostory, směrnice 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, směrnice 97/7/ES o smlouvách uzavřených na dálku a směrnice 1999/44/ES o prodeji spotřebního zboží a zárukách.

⁵² http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=cs&DosId=197477

ropském platebním rozkazu, o řízení o drobných pohledávkách, nebo u směrnice regulující hromadné žaloby. U hromadných žalob lze očekávat další vývoj směřující k rozšíření nároků, které jimi lze uplatnit, z žalob zdržovacích na žaloby o náhradu škody.⁵³ Lze rovněž očekávat aktivity v oblasti alternativního řešení sporů.⁵⁴

I přes další expanzi práva Evropské unie do oblasti civilního řízení soudního však stále půjde toliko o nahodile vybrané dílčí otázky (často pouze ty, v nichž se projevují přeshraniční dopady), a nikoliv o komplexní a systematickou regulaci, která by byla hodna označení evropské civilní právo procesní. Tím jsou dány i limity vlivu této úpravy na český civilní proces, neboť naprostá většina vnitrostátní úpravy civilního procesu zůstává komunitárním právem nedotčena.

⁵³ Srov. Zelenou knihu o kolektivním odškodnění spotřebitelů ze dne 27. 11. 2008, KOM(2008) 794 v konečném znění.

⁵⁴ Viz návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o některých aspektech zprostředkování v občanských a obchodních záležitostech ze dne 22. 10. 2004, KOM(2004) 718 v konečném znění.

Nelze však přehlížet, že existují i jiné zdroje europeizace civilního práva procesního. Jedním z nejvýznamnějších je rozhodovací činnost Evropského soudu pro lidská práva, jenž se v rozhodnutích týkajících se práva na spravedlivý proces vyslovil k celé řadě důležitých aspektů civilního řízení soudního. Jiným zdrojem hodným zřetele jsou akty Rady Evropy.⁵⁵

Je tedy jisté, že český civilní proces se bude i do budoucna přizpůsobovat evropskému vývoji. Důvodem však nebude pouze odstraňování nedostatků, které vznikly při vnitrostátním provádění již existujícího komunitárního práva, či reakce na další nově vznikající právo Evropské unie, ale též reflexe jiných zdrojů europeizace civilního práva procesního.

⁵⁵ LAVICKÝ, P. Český civilní proces z pohledu aktů Rady Evropy. Dny práva – 2010 – Days of Law. 1. vyd. Brno: MU, 2010. Dostupné z <http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>.